

RAPORT MERYTORYCZNY I FINANSOWY
FUNDACJI POGRANICZE
ZA 2016 ROK

Siedziba Fundacji

16-500 Sejny, ul. Piłsudskiego 37

Biuro Fundacji

16-500 Sejny, Krasnogruda 14

tel. 87 5650369

e-mail: fundacja@pogranicze.sejny.pl

www.pogranicze.sejny.pl

Bank i numer konta Fundacji

PKO SA II O/Suwałki

16-400 Suwałki, Kościuszki 72

nr konta: 95 1240 3363 1111 0000 2800 3579

Data rejestracji

5 czerwca 1990 r.

numer KRS

0000178248

numer identyfikacyjny w systemie REGON

P-005411430-95000000

59-2-834-79249

Zarząd Fundacji

Krzysztof Czyżewski – prezes

Bożena Szroeder – członek Zarządu

Wojciech Szroeder – członek Zarządu

Małgorzata Sporek-Czyżewska – członek Zarządu

Spis treści

„OPOWIEŚCI O WSPÓŁISTNIENIU. MEDEA: OBCA – INNA – SWOJA”.	
NIEWIDZIALNY MOST	5
• Pracownie krasnogrudzkie – program realizowany w partnerstwie z Ośrodkiem „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach	7
• Kawiarnia literacka „Piosenka o porcelanie – program realizowany w partnerstwie z Ośrodkiem „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach	9
• Książka „Krasnogrudzki Most. Niezbędnik budowniczego”	13
• Warsztaty i wizyty studyjne w ramach współpracy z międzynarodowym partnerem projektu – norweskim miastem Notodden	14
• Wystawa „Niewidzialny Most”	15
• Prezentacja programu w ramach obchodów 25-lecia Pogranicza	17
• Ustanowienie dorocznego święta mostu – 22 sierpnia	18
SYMPOZJON „CZYTANIE DRUGIEGO”. KRASNOGRUDA 25–31 LIPCA 2016	19
SEJMIK LITERACKI – WARSZTATY LITERACKIE DLA POETÓW I ICH TŁUMACZY Z POLSKI I LITWY 8–10 WRZEŚNIA 2016	20
PROGRAM MIŁOSZ (REALIZOWANY W PARTNERSTWIE Z OŚRODKIEM „POGRANICZE – SZTUK, KULTUR, NARODÓW”)	22
ŚCIEŻKA EDUKACYJNA „DOBRE PANIE BOBRZE W KRASNOGRUDZIE” – NOWY PROGRAM PRACOWNI PRZYRODY	24
WSPÓŁPRACA Z UNIWERSYTETAMI	25
WARSZTATY I WIZYTY STUDYJNE W MCD	28
PREZENTACJA PRACY POGRANICZA	31
„PRZESZŁOŚĆ DLA WSPÓLNEJ PRZYSZŁOŚCI”. MIĘDZYNARODOWY EDUKACYJNY PROGRAM MŁODZIEŻOWY – LITWA, ŁOTWA, POLSKA	35
PROGRAM WYDAWNICZY	37
RAPORT FINANSOWY	39

„OPowieści o Współistnieniu. MEDEA: OBca – INna – Swoja”. NIEWIDZIALNY MOST

IDEA PROGRAMU

Zapoczątkowany w 2013 roku program „Opowieści o współistnieniu” powstał w oparciu o blisko 25-letnie doświadczenie Pogranicza w zakresie budowania dialogu międzykulturowego na różnych pograniczach świata (m.in. Europa Środkowo-Wschodnia, Bałkany, Kaukaz, Azja Środkowa, Południowy Tyrol, Nowy Jork, Birmingham, Berlin). „Opowieść o współistnieniu” swój potencjał czerpie z symboliki mostu i mitu Medei – pierwszego w kulturze europejskiej spotkania z Innym, Obcym. Symbolika ta ma wymiar uniwersalny, natomiast w praktyce tworzenia jest silnie zakorzeniona w lokalnej wspólnocie, konkretnym doświadczeniu, międzyludzkich relacjach.

Program „Opowieści o współistnieniu” rozwija najważniejsze doświadczenia Pogranicza i szuka nowej, bardziej pojemnej formy dzieła artystyczno-edukacyjnego, opartego na sztuce dialogu i międzyludzkiego współistnienia. Realizuje w pełni wypracowany przez „Pogranicze” koncept kultury głębokiej – działanie zanurzone głęboko w środowisku społecznym i naturalnym, nastawione na proces i długie trwanie, prowadzące do zmiany społecznej i rozwoju, łączące sztukę i wiedzę, ekologię z empatią wobec Innego, zaangażowanie mieszkańców z wysokim poziomem artystycznym, tradycję z nowoczesnością.

HISTORIA DZIAŁAŃ PROJEKTOWYCH

Cykl „Opowieści o współistnieniu” został zainaugurowany programem „Medea: Obca – Inna – Swoja” realizowanym przez „Pogranicze” w latach 2013–2014. W jego ramach powstały m.in. Krasnogrudzkie Pracownie Artystyczno-Edukacyjne, Sympozjon Sztuki i Wiedzy „Medea-Pont”, spektakl teatralny „Trzy kobiety. Metamorfozy mitu Medei u Owidiusza i Picassa”, sympozjon „Miłość – tkanka łączna” oraz program muzyczny „Argonauci Muzyki Miejsca”.

Kolejnym ogniwem cyklu „Opowieści o współistnieniu” jest program „Niewidzialny Most”. Program ten ma szczególne znaczenie: powstał w 25-lecie istnienia „Pogranicza” i starał się wyrazić to, co najważniejsze w filozofii i praktyce „Pogranicza” odnosząc się do jednego z najistotniejszych wyzwań współczesnego świata – sztuki budowania mostów w otwartych, zróżnicowanych i zdeintegrowanych

społeczeństwach wielokulturowych miast i regionów. Nazwa programu nawiązuje do książki Italo Calvino pt. *Niewidzialne Miasta* podkreślając niematerialny wymiar sztuki budowania mostów: pracy nad tym, co ludzkie, co tworzy tkankę łączną wartości społecznych oraz solidarności. Most to otwarta i niekompletna struktura, to sekret wymagający swoistego „kodu dostępu”, który można uzyskać poprzez doświadczenie duchowe, historię, kulturę pamięci i empatii – coś, czego nie można kupić, a na co trzeba zapracować. Na przestrzeni 2015 roku w ramach tego programu powstała szkoła „budowniczych mostów” działająca zarówno w wymiarze lokalnym jak i międzynarodowym, poprzez Pracownie Artystyczne, Akademię Mostu, prezentacje i warsztaty. W ramach działań projektowych w 2015 r.:

- rozwijane były **Krasnogrudzkie Pracownie Artystyczno-Edukacyjne** – konstelacja warsztatów artystycznych i edukacyjnych działających w Międzynarodowym Centrum Dialogu w Krasnogrudzie, których zadaniem było wypracowanie tworzywa, z którego, podczas Wioski Budowniczych Mostu, zbudowany został most-instalacja, a także opowieść mu towarzysząca. Istotą samego procesu budowania mostu jest to, że powstaje on z materii lokalnej, z pamięci miejsca i twórczej inwencji jego mieszkańców. Uczestnikami tych warsztatów byli mieszkańcy Sejnu oraz wioski wokół Krasnogrudy, wśród których są Polacy, Litwini i Rosjanie – staroobrzędowcy. W 2015 r. działały następujące pracownie: Mostu, Słowa i Opowieści, Głębokiej Pieśni, Muzyki Miejsca, Misteriów Dzieciństwa, Sztuki-Maski, Przyrody, Tkania, Obrazu i Nowoczesnych Mediów, Złotego Runa oraz Biblioteka Mostu i Spiżarnia. Pracownie prowadzone były przez animatorów z zespołu Pogranicza, którzy zapraszali do współpracy również wybitnych artystów, animatorów kultury i pedagogów z wieloletnim doświadczeniem pracy artystycznej w środowiskach wielokulturowych.
- powołana została **Akademia Mostu** – konwersatoria z Neimarem – mistrzem budowania mostów. Zapraszani goście, którzy występowali w tej roli, prezentowali książki, filmy, teksty, własne projekty i inne praktyki wokół których toczyła się debata. Uczestnikami Akademii Mostu byli mieszkańcy polsko-litewskiego pogranicza w różnym wieku, a także zaproszeni z innych regionów studenci, nauczyciele i liderzy działań międzykulturowych.
- odbyła się **Wioska Budowniczych Mostu** – dziesięciodniowe (10–23 sierpnia 2015 r.), intensywne warsztaty w Międzynarodowym Centrum Dialogu, w przestrzeniach parku krasnogrudzkiego oraz w specjalnie w tym celu postawionych namiotach-jurtach. Uczestniczyło w niej 125 osób, w tym liderzy działań międzykulturowych z różnych pogranicz świata: Afryki, obu Ameryk, Azji i Europy. Na program WBM składały się warsztaty, prezentacje praktyk, działania artystyczne, wykłady i debaty. Równoległe do wszystkich tych działań, uczestnicy WBM zaangażowani byli w budowanie instalacji „Niewidzialnego Mostu”.
- powstała **instalacja artystyczna „Niewidzialny Most”** – rzeźba-instalacja artystyczna, wokół której powstała opowieść o Neimarze i sztuce budowania mostów we współczesnym świecie. Jego budowa zaplanowana została tak, aby biorący udział w Wiosce Budowniczych Mostu współtworzyli niektóre elementy mostu. Most został zbudowany w przestrzeni otwartej parku krasnogrudzkiego jako unikalna instalacja artystyczna, spełniająca funkcję estetyczno-symboliczną, a także użyteczną dla różnych działań w ramach programu. Konstrukcja mostu umożliwia jego przystosowanie jako przestrzeni spotkań,

dialogów i debat. Most jest obiektem służącym warsztatom dla „budowniczych mostów” i programom edukacyjnym. Może pełnić funkcję galerii – przestrzeni dla wystaw i pokazów multimedialnych. Wreszcie most jest bardzo ważną częścią scenografii i miejsca akcji spektaklu teatralnego. Most symbolicznie łączy brzeg Krasnogrudy – konkretnej społeczności lokalnej, z mandatu której i z udziałem której został zbudowany, z brzegiem Innego – partnerskiej wspólnoty, z którą podejmowana jest współpraca, ze światem, nowoczesnością, trudną pamięcią, z mniejszościami i wykluczonymi, z środowiskiem naturalnym etc.

- odbyło się **Misterium Niewidzialnego Mostu** – finalna prezentacja wieńcząca Wioskę Budowniczych Mostu, która odbyła się 22 sierpnia w przestrzeni otwartej krasnogrudzkiego parku. Stworzony wspólnie przez uczestników Wioski w procesie dziesięciodniowych warsztatów spektakl-widowisko zbudowany został z żywiołów miejsca, jego pamięci, symboli, dźwięków, muzyki, przyrody oraz wielokulturowych doświadczeń uczestników. Plenerowe widowisko oparte zostało na wielowymiarowej historii przejścia od kosmicznego prapoczątku czystego świata dzieciństwa, poprzez moment pierwszego gestu przerywającego ustanowioną harmonię, aż do odnalezienia na nowo momentu ukojenia, które zabliznia i spaja. Opowieść o symbolicznej figurze mostu jako odbudowywaniu zburzonego, potrzebie dotarcia na drugi brzeg, spotkaniu Innego i oswojeniu dramatu wyjścia w nieznanne, była działaniem otwartym dla szerokiej publiczności, uczestniczyło w niej około 300 osób.

DZIAŁANIA PROJEKTOWE W 2016 ROKU

W ramach kontynuacji programu w 2016 roku realizowane były działania zarówno lokalne jak i międzynarodowe:

- **Krasnogrudzkie Pracownie Artystyczno-Edukacyjne (program realizowany we współpracy z Ośrodkiem „Pogranicza – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach).**

Program Krasnogrudzkich pracowni Artystyczno-Edukacyjnych kontynuowany był w wymiarze całorocznej pracy. W działaniach poszczególnych pracowni uczestniczą zarówno dzieci i młodzież, jak i dorośli. Dokonania pracowni stały się podstawą kolejnego już Misterium Mostu. W tym roku działały następujące pracownie:

Pracownia Słowa i Opowieści – to program autorskich zajęć prowadzonych przez Krzysztofa Czyżewskiego. Warsztaty i wykłady poświęcone są pojęciom: Most oraz Obcy/a – Inny/a – Swój/a w kontekście kulturowym i literackim. Uczestnicy pracowni kreują własną opowieść o Moście w oparciu o doświadczenie osobiste. W 2016 roku odbyło się 8 spotkań warsztatowych. W ramach zajęć uczestnicy, m. in. rozmawiali o pojęciu gościnności w obliczu postaw panujących w społeczeństwie europejskim wobec fali uchodźców i migrantów, pracowali nad przygotowaniem indywidualnych opowieści o doświadczeniu zerwanego mostu w życiu osobistym do scenariusza widowiska plenerowego „Niewidzialny most”, dyskutowali o znaczeniu podróży w życiu człowieka.

Pracownia Głębokiej Pieśni – w działalność pracowni zaangażowanych jest 40 dorosłych osób, mieszkańców wiosek litewskich i polskich dookoła Krasnogrudy. Chór „Kaimynai”/„Sąsiedzi”, i jego praca skupiona jest wokół kalendarza religijnego, obrzędowego i przyrodniczego. Pod kierownictwem Wojciecha Szroedera chór pracuje nad tradycyjnymi, wielogłosowymi pieśniami. W I kwartale odbywała się praca nad repertuarem pieśni majowych – religijnych i świeckich. Chór przygotował także repertuar pieśni na Noc Świętojańską we Dworze w Krasnogrudzie.

Muzyka Miejsca ‘Sutartines’ – to program dedykowany młodzieży z Sejneńszczyzny, którego celem jest skomponowanie w nowoczesnej formie pieśni bazujących na litewskiej polifonicznej tradycji „sutartines” (z lit. brzmienie w harmonii). Program stanowią cykle regularnych zajęć warsztatowych prowadzonych 2 razy w tygodniu (instrumentalny, aranżacyjny, kompozycyjny, elektroakustyczny, śpiewu). Starsi uczestnicy zajęć wzięli udział w Wiosce Budowniczych Mostu, gdzie skomponowali fragment ścieżki dźwiękowej widowiska „Most”.

Pracownia Tkania – do pracowni uczęszczają obecnie dwie grupy, pracują systematycznie raz w tygodniu. Młodsza grupa powstała w marcu tego roku. Starsi wykonują rozpoczęte w 2015 r. prace na ramach – litewski ornament występujący w tkaninie dwuosnowowej z odwzorowaniem detali i kolorystyki starych wzorów tkackich. Od 16 do 22 sierpnia młodzież z pracowni uczestniczyła w warsztatach i widowisku „Misterium Mostu” w ramach letniego projektu „Wioska Budowniczych Mostu”.

Pracownia Sztuki – działalność pracowni, w której bierze udział grupa młodzieży i dzieci (gimnazjum, szkoła podstawowa), skoncentrowana była na projektowaniu i wykonaniu części scenografii do spektaklu plenerowego „Niewidzialny Most”. Uczestnicy pracowni wzięli udział w warsztatach z Bereketem Heile z Norwegii na temat ceramiki erytrejskiej. Pracownia kontynuuje pracę nad znajdującą się w krasnogrudzkim parku edukacyjną Ścieżką Bobra – przygotowuje rzeźby ceramiczne dla oznaczenia poszczególnych elementów ścieżki – drzewa, owady, ptaki, bobry.

Pracownia Przyrody – zajęcia z dziećmi i młodzieżą w tej pracowni toczą się dwoma ścieżkami: „praktyczno-naukową” – prowadzona przez ornitologa, przeważnie w plenerze (badanie wody, nauka o drzewach, owadach, ptakach, nasłuchiwanie sów wieczorową porą, obserwacje ptaków za pomocą lunety itp.) i kreatywnym znajdowaniem języka sztuki do opowiadania o naturze. Na początku roku miał miejsce finał prac nad publikacją pierwszej części „Atlasu Krasnogrudzkiego” poświęconego ptakom. Do pracowni dołączyła nowa grupa uczestników, która po zapoznaniu się z Parkiem Krasnogrudzkim podczas spacerów z ornitologiem, bierze udział w cotygodniowych warsztatach pracowni. Toczy się praca nad nową publikacją „Atlas Parku Krasnogrudzkiego – Drzewa”. Starsza grupa uczestników Pracowni Przyrody brała udział w tegorocznej edycji Wioski Budowniczych Mostów. Od września do grudnia w pracowni gościły liczne grupy zorganizowane i wizyty studyjne (szkoły, uniwersytety, grupy edukatorów i animatorów kultury).

Pracownia Spiżarni Krasnogrudzkiej – wielopokoleniowa pracownia z udziałem mieszkańców Krasnogrudy i okolic, zbiera informacje o ziołach, roślinach leczniczych, uczy poznawania i stosowania ziół występujących w regionie. Pracownia została podzielona na dwie grupy ściśle ze sobą współpracujące: Młoda Spiżarnia, w której uczestniczy młodzież z Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego, oraz Seniorzy w Spiżarni Krasnogrudzkiej czyli studenci Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Sejnach.

Biblioteka Mostu – pracownia ta swoje działania skupia na tworzeniu tematycznej kolekcji zbiorów. W 2016 kolekcję zbiorów poszerzano głównie o książki i filmy odnoszące się do zagadnień: most, inność i obcość. Zbiory systematyzowano i wprowadzono do internetowej bazy danych udostępnionej do użytku poprzez stronę internetową Skryptorium, stanowiącą część portalu internetowego „Archipelag Pogranicza”. Zasoby stanowią źródło wiedzy i zaplecze do pracy pozostałych pracowni działających w ramach programu „Opowieści o współistnieniu”.

- **Kawiarnia Literacka „Piosenka o porcelanie” (program realizowany we współpracy z Ośrodkiem „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach)**

Program wieczorów autorskich Kawiarnia Literacka „Piosenka o porcelanie” realizowany jest w Krasnogrudzie od czterech lat. Spotkania, które odbywają się w ramach tego programu mają formę kawiarni literackiej wzbogaconej o czytanie fragmentów literatury, projekcje filmowe, prezentacje muzyczne i multimedialne. Od roku 2014 program ten ma charakter cyklu tematycznego zatytułowanego „Opowieści o współistnieniu”, którego warstwa narracyjna opiera się na debacie o inności, obcości oraz odniesieniach do semantyki słowa „most” w kontekście kultury, jej wartości i tradycji. W tym roku gośćmi spotkań byli pisarze, artyści, badacze, podróżnicy, ludzie świata kultury:

19 II – Spotkanie z Kristiną Sabaliauskaitė autorką powieści *Silva rerum*
Kristina Sabaliauskaitė jest doktorem historii kultury i sztuki XVII wieku, pisarką i dziennikarką, Litwinką o polskich korzeniach od 2002 roku mieszkającą

w Londynie. W 2008 roku debiutowała książką *Silva rerum*. Książka okrzyknięta literackim wydarzeniem, zyskała na Litwie tytuł Książki Roku 2009. Szlakiem akcji powieści oprowadza się dzisiaj po Wilnie wycieczki. Autorka otrzymała nagrodę Świętego Krzysztofa przyznawaną przez władze Wilna osobom zasłużonym dla miasta.

Powieść to pierwsza część trylogii o burzliwych losach szlacheckiej rodziny, siedemnastowiecznym Wilnie i Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Z uwagi na wątki polskie i przywrócenie epoki Wielkiego Księstwa Litewskiego do masowej świadomości, wywołała na Litwie głośne kontrowersje i stała się bestsellerem w krajach nadbałtyckich.

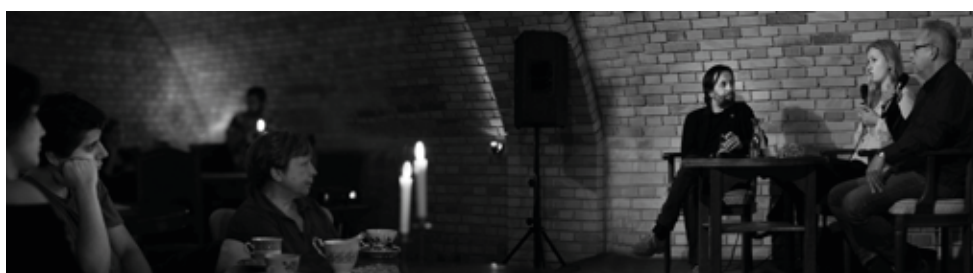
18 III – Galicyjskim szlakiem Chasydów – spotkanie z Adamem Bartoszem, antropologiem, znawcą problematyki cygańskiej i żydowskiej, dyrektorem Muzeum Okręgowego w Tarnowie w latach 1980–2012.

11 VII – Granice, mosty, dialektyka godności. Spotkanie autorskie z Leonidasem Donskischem litewskim filozofem i eseistą, autorem między innymi rozmowy rzeki z Zygmuntem Baumanem i Tomasem Venclovą.

13 VII – Budowanie mostów Ameryki południowej: kolumbijska czekolada pokoju. Spotkanie z Gwen Burnyeat antropolożką i działaczką praw człowieka.

Gwen Burnyeat pracowała w wielu organizacjach pozarządowych zajmujących się prawami człowieka w Europie i Ameryce Łacińskiej, w tym Międzynarodowym Ośrodku Sprawiedliwości Okresu Przejściowego. W Wielkiej Brytanii zaczęła także pracować dla Międzynarodowych Brygad Pokoju, pozarządowej organizacji, która od ponad 30 lat obejmuje opieką działaczy praw człowieka, których życie jest zagrożone, wysyłając grupy międzynarodowych obserwatorów do stref konfliktu, w tym do Afryki, Ameryki Południowej i Azji. W konsekwencji swojego zaangażowania została wysłana jako „oficer ochraniający”

na dwa lata do Kolumbii. Ta podróż do pionierskiej wspólnoty ludzi opowiadających się za pokojem w sercu konfliktu między siłami lokalnymi i globalnymi odcisnęła głębokie piętno na całym jej życiu. Obecnie jest zaangażowana w badanie i mediację politycznego konfliktu we Wspólnocie Pokoju San José de Apartadó w Kolumbii, pomagając sprzedawać w całym świecie organiczną czekoladę tam produkowaną.

Spotkaniu towarzyszyła premierowa prezentacja filmu dokumentalnego, pt. *Czekolada pokoju* w reżyserii Gwen Burnyeat.

20 VII – Czy mamy czekać Innego? Rozważania o humanizmie mieszkańców Lampedusy, spotkanie z Jarosławem Mikołajewskim poetą, dziennikarzem autorem między innymi książki *Wielki przyptyw*.

27 VII – Rosja – Ukraina – Europa. Spotkanie z Timothy Snyderem, amerykańskim historykiem, profesorem Yale University, specjalistą historii nowożytnego nacjonalizmu oraz historii Europy Środkowej i Wschodniej.

Zastanawiając się nad znaczeniem Majdanu dla Europy chcę powiedzieć o trzech najważniejszych elementach. Po pierwsze sam fakt fizycznej obecności ludzi na Majdanie, fakt że Europa stała się jednym ciałem, że ludzie cierpieli, ryzykowali własne życie, wiedząc, że je ryzykują w krytycznych datach, a nie zostało to docenione. Jest to klucz, wskazówka dla Europy, ponieważ my na Zachodzie protestujemy tylko przeciwko, a nie protestujemy za, a kiedy się protestuje przeciwko to już jest za późno.

Po drugie jest rzeczą normalną, naturalną i potrzebną aby Europa była postrzegana jako przyszłość, jeśli Europejczycy na co dzień nie postrzegają Europy jako przyszłości, to Europy nie będzie. Bo sens Europy tkwi w tym, że ona ciągle się zmienia i że jej naturalną rolę, naturalną funkcją jest przyciąganie sąsiadów.

Trzeci element dotyczy pokolenia. Statystycznie rzecz biorąc średnia wieku na Majdanie to było 37 lat, ale ludzie którzy Majdan zaczęli to była młodzież. Mnie się wydaje, że Unia Europejska ma ogromny problem z młodzieżą. Na poziomie narodów młodzież często głosuje przeciw Unii, tak jak się to stało w Anglii. Moim zdaniem, Majdan był właśnie przeżyciem międzypokoleniowym. Europejska młodzież potrzebuje pozytywnych doświadczeń, które są kojarzone z Europą, a takich doświadczeń nie ma.

(fragment zapisu spotkania)

1 VIII – Co literatura mówi nam o współczesnej Polsce? Spotkanie z Przemysławem Czaplińskim krytykiem literackim i profesorem literatury współczesnej, autorem między innymi książek *Polska do wymiany* oraz *Resztki nowoczesności*.

Od pewnego momentu zaczęło mi się wydawać, że polska nowoczesność zaczyna wytracać swoją energię, że teraz na przełomie XX i XXI wieku coś się złego, niebezpiecznego dzieje w tym obszarze. Dzieje się tak dlatego, że podstawowym źródłem z którego ta późna polska nowoczesność czerpała swoją energię był wstyd.

[...]wstyd związany był z podstawowymi stanami posiadania, które okazały się stanami braków. Po pierwsze ludzie po 89 roku przekonywali, że mają niedostateczny kapitał ekonomiczny; po drugie niedostateczny był ich kapitał kulturowy: to, co umieli, to, co wynieśli ze szkół, ich kompetencje zawodowe okazywały się niewłaściwe, upadły wielkie zakłady przemysłowe, a w raz z tym okazało się, że wyuczone umiejętności są nieprzydatne. Musieli w związku z tym wymyślić siebie od nowa, a to wymagało od nich zakrycia tożsamości. Wstyd legł u podstaw trzeciej Rzeczypospolitej, całego bumu edukacyjnego i modernizacyjnego. Problem polegał na tym, że w pewnym momencie ten wstyd został przechwycony przez język neoliberalny. I został wykorzystany do tego, aby ludziom powiedzieć: radźcie sobie sami. Wstyd jest zawsze historyczny i kulturowy. Jest interakcyjny, jest działaniem międzyludzkim, wstyd sobie zadajemy.

(fragment zapisu spotkania)

3 VIII – Dziedzictwo totalitaryzmu w postmodernistycznym świecie. Spotkanie z Marci Shore historyczką i eseistką, autorką między innymi książki *Nowoczesność jako źródło cierpień*.

8 VIII – Pamiętanie Lwowa. Spotkanie z Olą Hnatiuk ukrainistką, tłumaczką, profesorem Uniwersytetu Warszawskiego oraz Akademii Kijowsko-Mohylańskiej, autorką między innymi książki *Odwaga i strach*.

8 IX – Wieczór z Alvydasem Šlepikasem litewskim poetą, powieściopisarzem, dramaturgiem i aktorem, autorem książki *Mam na imię Marytė*. Spotkanie z udziałem tłumaczki Pauliny Ciuckiej.

9 IX – „Pamiętanie Giedroycia” wieczór jubileuszowy zorganizowany w 110. rocznicę urodzin Jerzego Giedroycia i 70. rocznicę utworzenia Instytutu Literackiego. Spotkanie z udziałem Magdaleny Grochowskiej, dziennikarki, reporterki, autorki m.in. książki *Jerzy Giedroyc. Do Polski ze snu*, której litewskojęzyczne wydanie w tłumaczeniu Kazysa Uscily prezentowano podczas wieczoru.

10 IX – Wieczór poezji litewskiej z udziałem pisarzy i ich tłumaczy. Spotkanie prowadzili: Rasa Rimickaitė – tłumaczka literatury pięknej, Attaché ds. kultury Republiki Litewskiej w RP, Antanas A. Jonynas – poeta, tłumacz, prezes Związku Pisarzy Litwy oraz Adam Pomorski – prezes Polskiego PEN Clubu. Gośćmi spotkania byli: Ramutė Skučaitė, Vytautas Dekšnys, Vyturys Jarutis, Antanas A. Jonynas, Eugenijus Ališanka, Almis Grybauskas, Algis Kalėda, Jurga Jasponytė, Vladas Braziūnas, Birutė Jonuškaitė, Irena Aleksaitė, Kazys Uscila, Agnieszka Rembiałkowska, Jonas Jankauskas, Tomasz Błaszczak, Paulina Ciucka, Joanna Tabor.

24 X – Wieczór z Zofią Piłasiewicz autorką książki *Gruzja. W pół drogi do nieba* wraz z fotorelacją. Zofia Piłasiewicz – psycholog, podróżnik, autorka książki *Syberyjski sen. Opowieść bezdrożna*, licznych artykułów prasowych związanych z podróżami i nie tylko. Współautorka *Literackiego Atlasu Polski* oraz tekstów do albumów: *Kanał Augustowski, Rospuda*.

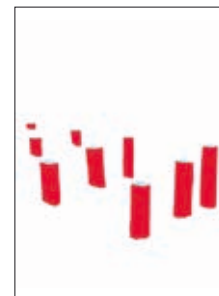
9 XI – Wieczór z Andrzejem Strumiłłą *Sto razy Strumiłło* wraz z prezentacją najnowszego tomu poetyckiego artysty *STO wiersze i rysunki*. Andrzej Strumiłło, malarz, grafik, rzeźbiarz, fotograf, pisarz i poeta. Urodził się 23 października 1927 roku w Wilnie. Mieszka i pracuje w Maćkowej Rudzie na Suwalszczyźnie.

- **Książka pt. „Krasnogrudzki most. Niezbędny budowniczego” wraz z dołączonym filmem dokumentalnym „Niewidzialny most” Kuby Kossaka**
Książka i film mówią o ideach projektu „Niewidzialny Most” i najważniejszych jego działaniach. Teksty, dokumentacja fotograficzna i filmowa stanowią doskonały punkt wyjścia do opowieści o rzemiośle „budowania mostów”,

zarówno w wymiarze uniwersalnym, jak i w praktyce zakorzenionym w lokalnej wspólnocie. Film dokumentalny „Niewidzialny most” jest autorskim spojrzeniem świadka – dokumentalisty Kuby Kossaka, a jednocześnie rzetelną opowieścią o wydarzeniach Wioska Budowniczych Mostów oraz „Misterium mostu”. Zawiera fragmenty rozmów z mistrzami, relacje z warsztatów, impresje, które stanowią szkielet dramaturgiczny opowieści. Premiera filmu miała miejsce podczas wystawy „Niewidzialny most” w Trieście. Poza walorami artystycznymi, film jest doskonałym materiałem edukacyjnym i promocyjnym.

- **Warsztaty i wizyty studyjne w ramach współpracy z międzynarodowym partnerem projektu – norweskim miastem Notodden**

„Niewidzialny Most – warsztaty” – luty 2016.

W dniach 15–18 lutego odbyła się wizyta studyjna partnera norweskiego w realizacji projektu „Opowieści o Współistnieniu. Niewidzialny Most”. Grupę prowadziła koordynatorka programu ze strony norweskiej Benedicte Sebjornsen, która reprezentowała organizację partnerską w projekcie – urząd miasta Notodden. Benedicte uczestniczyła latem 2015 roku w Wiosce Budowniczych Mostów. W skład zespołu, który przywiozła do Krasnogrudy wchodziłi studenci Centrum Kształcenia dla Dorosłych z Notodden, głównie imigranci z Syrii i Afryki Północnej. Spotkanie w Sejnach i Krasnogrudzie miało na celu prezentację dotychczas zrealizowanego programu, ale przede wszystkim była to praca nad skonstruowaniem programu prezentacji i warsztatów w norweskim Notodden.

Wszyscy goście Pogranicza mieszkają w mieście Notodden w Norwegii i uczą się w Centrum Kształcenia dla Dorosłych. Ci, którzy przyjechali do Sejn i Krasnogrudy, zdobyli największą ilość głosów w demokratycznych wyborach do Rady Wspólnoty Mostu i są reprezentantami różnych grup środowiskowych. Same wybory, w których trzeba było zaprezentować swoje idee i działania, były dla ich uczestników dużym przeżyciem, bowiem dla wielu z nich był to pierwszy w życiu głos wrzucany do urny, który decydował o sprawach publicznych.

W trakcie spotkania odbył się panel roboczy prezentujący poszczególnych partnerów z Notodden, wykład Krzysztofa Czyżewskiego, pt: „Niewidzialny Most”, spotkanie z zespołem Pogranicza i prezentacje Pracowni „Opowieści o Współistnieniu” – Pracowni Muzyki Miejsca, Misteriów Dzieciństwa, Tkania, Przyrody, Sztuki, Spiżarni oraz prezentacja Kolekcji Filmowej „Opowieści Pogranicza”.

Ważnym elementem tego spotkania były też warsztaty ceramiczne prowadzone przez pochodzącego z Erytrei Bereketa Haile, uczestnika programu z miasta Notodden. Dzieci i młodzież z Sejn i okolic wysłuchali opowieści o Erytrei, jej kulturze i zwyczajach, a w szczególności tradycji parzenia kawy. Odbyły się zajęcia praktyczne, podczas których uczestnicy wykonali specjalne gliniane dzbanki na wzór tradycyjnych, w których kawę parzy się na otwartym palenisku. Dzbanki wypalono i pomalowano we wzory utrwalone w tradycji Erytrei.

Pogranicze w Norwegii.

W dniach 13–16 marca 2016 r. odbyła się wizyta studyjna członków zespołu Pogranicza w Nottoden. Celem pobytu było spotkanie z partnerami programu „Opowieści o współlistnieniu. Niewidzialny Most”. Partnerem strategicznym projektu w mieście Notodden, położonym w połudnowo-zachodniej Norwegii, jest Urząd Miejski. W ramach Centrum Kształcenia Dorosłych, instytucji administrowanej przez urząd miejski, powstało stowarzyszenie Brobyggerrådet – Budowniczy Mostów. Jest to grupa studentów realizująca idee programu „Opowieści o Współlistnieniu”. Większość uczniów Centrum to uchodźcy, realizują kurs języka norweskiego, niejednokrotnie uzupełniają swoją wiedzę o nauki podstawowe, pisanie i czytania.

Drugim miejscem prezentacji i spotkań był Art and Design College, gdzie większość studentów to Norwegowie zgłębiający nowe kierunki sztuki wizualnej i sztuki użytkowej. W obu instytucjach Krzysztof Czyżewski wygłosił wykład „Kultura i Solidarność”, członkowie zespołu Pogranicza przeprowadzili warsztaty przedstawiające praktykę pracy artystycznej i edukacyjnej w środowiskach wielokulturowych. W galerii Art College miał miejsce wernisaż wystawy „Niewidzialny most” który otworzyła burmistrz Notodden Gry Fuglestveit Blochlinger.

- **Wystawa „Niewidzialny Most”**

Wystawa „Niewidzialny most” została przygotowana koncepcyjnie przez Krzysztofa Czyżewskiego, Wiesława Szumińskiego i Bożenę Szroeder. Jej twórczym jest program pod tym samym tytułem, realizowany przez Pogranicze od 2015 roku, którego kolejnymi etapami były pracownie w Sejnach i Kraśnogrudzie dedykowane udziałowi społeczności lokalnych w tworzeniu „Niewidzialnego Mostu”, Wioska Budowniczych Mostu (lato 2015) i „Misterium

Mostu” (22 sierpnia 2015). Wystawa nie jest jednak dokumentalnym zapisem samego programu, lecz transmisją tego doświadczenia w nową formę artystyczną. Składają się na nią fotografie i instalacja Wiesława Szumińskiego, film Kuby Kossaka i tekst poetycki Krzysztof Czyżewskiego.

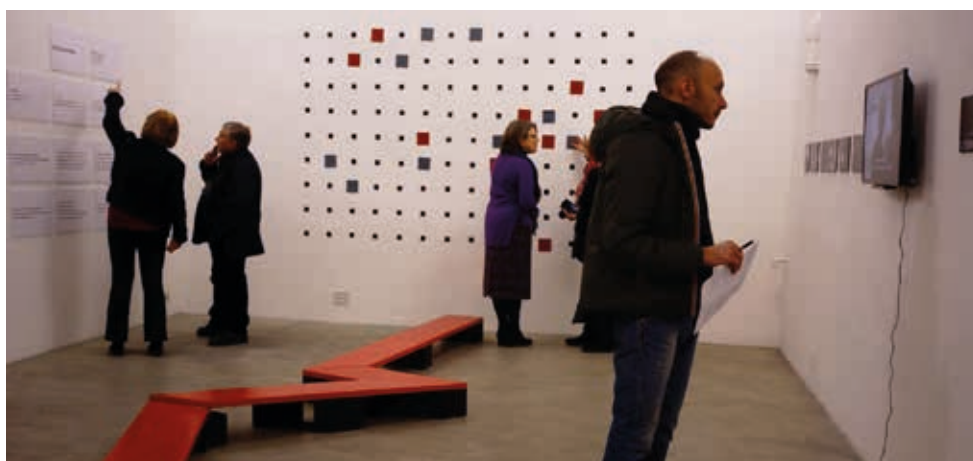
Wystawa została przygotowana jako stała ekspozycja w budynku „Ptaszników” w Krasnogrudzie. Stała się pracownią, w której permanentnie przez cały rok odbywały się zajęcia o rzemiośle budowania mostów z grupami odwiedzającymi Międzynarodowe Centrum Dialogu w Krasnogrudzie. Wystawa ma też wersję „wędrującą”, która stanowi dodatkowe narzędzie promocji projektu.

Wernisaż wystawy odbył się podczas obchodów 25-lecia Pogranicza w dniu 30 kwietnia 2016 r.

Wystawa Niewidzialny Most w Trieście 2–4 luty. Galeria Studio Tommaseo w Trieście w ramach biennale sztuki Trieste Contemporanea.

Wystawa „Niewidzialny Most” prezentowana była w ramach biennale sztuki „Trieste Contemporanea”, które zdobyło uznanie w świecie za konsekwentny dialog ze sztuką Europy Środkowowschodniej. W tym roku poświęcone było ono tematowi „Á la frontiere...! Stare i nowe granice w Europie”. Do Triestu zostali zaproszeni twórcy z Bośni, Litwy, Ukrainy i Polski. W program biennale, którego kuratorkami były Gabriella Cardazzo i Giuliana Carbi Jesurun, znalazły się trzy wystawy z Podlasia: malarstwa Leona Tarasewicza, „Albom.pl”, czyli fotograficzna wyprawa archeologiczna na białorusko-polskie pogranicze (kurator Grzegorz Dąbrowski) i „Niewidzialny most” Pogranicza.

Wystawa Niewidzialny Most na 26 Festiwalu Kultury Żydowskiej w Krakowie.

Wystawa „Niewidzialny Most” prezentowana była w ramach 26 Festiwalu Kultury Żydowskiej w Krakowie. Tegoroczna edycja festiwalu miała dwa tematy przewodnie: Diasporę i Szabat. Diaspora to z jednej strony odwołanie do mitu „Żyda wiecznego tułacza”, z drugiej – próba zmierzenia się z problemem uchodźców; życiem poza własnym krajem i zachowaniem tożsamości. Szabat to element scalający Żydów i pozwalający zachować łączność z tradycją bez względu na okoliczności.

W ramach otwarcia wystawy odbyło się spotkanie z Krzysztofem Czyżewskim. Po wernisażu miały miejsce warsztaty, których tematem było budowanie opowieści niewidzialnego mostu, w tym tworzenie „krakowskiej zeugmy” – w oparciu o udział i doświadczenie uczestników.

Wystawę „Niewidzialny Most” w Centrum Kultury Żydowskiej w Krakowie można było zwiedzać od 27 czerwca do 31 lipca 2016.

- **Prezentacja programu „Opowieści o Współistnieniu” w ramach obchodów 25-lecia Pogranicza**

(25+) Pogranicza – co przed nami? Agora otwarcia.

W dniu 29 kwietnia w Białej Synagodze w Sejnach odbyła się debata podsumowująca 25 lat pracy Pogranicza w obszarze praktyk kulturowych związanych z poszukiwaniem uniwersalnych narzędzi do pracy integracyjnej w środowiskach zróżnicowanych kulturowo. Podczas spotkania w gronie władz samorządowych, społeczności lokalnej, działaczy społecznych, instytucji działających w regionie, nauczycieli, edukatorów, pisarzy oraz zaproszonych gości ze świata dyskutowano o tym „Jak rzemiosło budowniczych mostów jest potrzebne współczesnemu światu dzisiaj?”. Przywoływanym przykładem był projekt „Opowieści o współistnieniu” ze wszystkimi jego działaniami. Swoim doświadczeniem dzielili się także praktycy dialogu międzykulturowego z USA, Norwegii, Erytrei, Litwy, Białorusi i krajów byłej Jugosławii.

Spektakl „Niewidzialny most” w Amfiteatrze Parku Krasnogrudzkiego.

Istotnym elementem programu obchodów 25-lecia Pogranicza była praca nad przygotowaniem plenerowego widowiska, którego prezentacje odbyły się 28 i 29 kwietnia. Spektakl poprzedzony był słowem reżysera Krzysztofa Czyżewskiego, w którym nawiązywał do mitu Medei – rozumianego jako pierwsza europejska opowieść o zerwanym moście, idei całego projektu. Spektakl „Niewidzialny most” powstał w pracowniach artystycznych Pogranicza, w których budowniczymi mostów są dzieci i dorośli z Sejny i innych miejscowości polsko-litewskiego pogranicza. Wszyscy oni tworzyli wielopokoleniową opowieść utkaną z pamięci miejsca, dzieło wspólne.

- **Ustanowienie dorocznego Święta Mostu – 22 sierpnia**

„Misterium Mostu” – przedstawienie plenerowe w amfiteatrze przy Dworze Miłosza w Krasnogrudzie, po raz pierwszy dokonano się 22 sierpnia 2015 roku, jako zwieńczenie pracy warsztatowo-artystycznej Wioski Budowniczych Mostów. Dzień 22 sierpnia wszedł na stałe do całorocznego kalendarza życia na polsko-litewskim pograniczu, podczas którego ludzie różnych kultur, narodowości i generacji są wspólnie gospodarzami „święta mostu”. W tym roku nad odrodzeniem mostu pracowali mieszkańcy Sejneńszczyzny, goście z Izraela i Czechenii, oraz z innych regionów Polski. W dniach od 15 do 22 sierpnia trwały intensywne prace nad zbudowaniem kolejnego przedstawienia Misterium, na które składały się opowieści z dzieciństwa, wspomnienia o wojennych deportacjach ludności z Sejneńszczyzny, pieśni muzyki rozpisanej na wiele instrumentów i obrazów wydobywanych światłem z przestrzeni amfiteatru.

SYMPOZJON „CZYTANIE DRUGIEGO”. KRASNOGRUDA | 25–31 LIPCA 2016

Symposium zatytułowane „JUDT CZYTA Arendt, Camusa, Miłosza, Kołakowskiego oraz XX wiek” odbył się w Krasnogrudzie w dniach 25-31 lipca w ramach cyklu „Czytanie Drugiego”. W ramach tego cyklu w Międzynarodowym Centrum Dialogu w Krasnogrudzie odbywają się zajęcia, prowadzone w formie konwersatoriów, które poświęcone są współczesnym odczytaniom książek wybitnych myślicieli, silnie rezonujących z wyzwaniem, przed którymi stoją ludzie pogranicza. Każdemu sympozjonowi patronuje wybrany „przewodnik myśli”, którego postawa i twórczość stanowią ten ważny „punkt z którego patrzysz” (Miłosz,). W tym przypadku był to Tony Judt, wybitny, przedwcześnie zmarły historyk i intelektualista zaangażowany w sprawy publiczne, autor monumentalnej pracy „Powojnie. Historia Europy od roku 1945” i dwunastu innych książek.

Tony Judt przez wiele lat prowadził Remarque Forum, jedyną w swoim rodzaju platformę dialogu między Europą i Ameryką, która inspirowała i burzyła spokój bardzo wielu intelektualistów, działaczy społecznych, pisarzy, naukowców i polityków. Prowadzone w niewielkim gronie zaciekle debaty o tym, dlaczego „złe się ma nasz świat”, stały się dla nich prawdziwą szkołą myślenia i dialogu. Przybywając do Krasnogrudy, Tony Judt zaangażował się w tworzenie tu Międzynarodowego Centrum Dialogu, którego otwarcia w czerwcu 2011 roku niestety już nie doczekał.

W sympozjonie, prowadzonym w językach angielskim i polskim, wzięła udział 20 osobowa grupa „burzycieli spokoju” z Ukrainy, Litwy, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Polski. Dialogi zatytułowane „JUDT CZYTA Arendt, Camusa, Miłosza, Kołakowskiego oraz XX wiek” prowadzili: Krzysztof Czyżewski, Leonidas Donskis, Jarosław Hrycak, Marci Shore i Timothy Snyder.

Planowane jest wydanie książki z tekstami i zapisami dyskusji Sympozjonu.

SEJMIK LITERACKI – WARSZTATY LITERACKIE DLA POETÓW I ICH TŁUMACZY Z POLSKI I LITWY | 8–10 WRZEŚNIA 2016

W Międzynarodowym Centrum Dialogu w Krasnogrudzie w dniach 8–10 września już po raz czwarty odbył się „Sejmik Literacki”. Organizatorami spotkania byli: Attaché ds. kultury Republiki Litewskiej w RP, Związek Pisarzy Litwy oraz Fundacja Pogranicze i Ośrodek „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach.

Uczestnikami spotkania byli pisarze i poeci litewscy i ich tłumacze: Irena Aleksaitė, Paulina Ciucka, Magdalena Grochowska, Magdalena Heydel, Birutė Jonuškaitė, Joanna Tabor, Agnieszka Rembiałkowska, Rasa Rimickaite, Eugenijus Ališanka, Sigitas Birgielis, Tomasz Błaszczak, Vladas Braziūnas, Vytas Dekšnys, Almis Grybauskas, Vyturys Jarutis, Jonas Jaskauskas, Antanas A. Jonynas, Algis Kalėda, Adam Pomorski, Alvydas Šlepikas, Kazys Uscila.

Czas stałych już w Krasnogrudzie spotkań warsztatowych wypełnia intensywna praca nad litewską twórczością literacką, która dzięki zaangażowaniu tłumaczy staje się dostępna czytelnikom w Polsce. Jedną z wypracowanych formuł to praca w dialogu tłumacz – autor, która jest wspólnym poszukiwaniem brzmień i znaczeń.

Skupiona praca nad tekstami wzbogacana jest spotkaniami plenarnymi służącymi wymianie doświadczeń. Odbywają się także sejmikowe wieczory autorskie

w formule dwujęzycznej, prezentujące szerokiej publiczności przekłady prozy i poezji. Ich cykliczność jednocześnie poszerza krąg uczestników tych spotkań.

W tym roku w ramach otwartego dla szerszej publiczności programu „Sejmiku Literackiego” u Kawiarni Piosenka o Porcelanie odbyły się:

- spotkania z Alvydasem Šlepikasem autorem książki „Mam na imię Marytė”;
- spotkanie z Magdaleną Grochowską której książka „Jerzy Giedroyc. Do Polski ze snu” ukazała się w przekładzie Kazysa Uscili;
- wykłady dr hab. Magdaleny Heydel z Katedry Antropologii Literatury i Badań Kulturowych UJ oraz Prof. dr hab. Algisa Kalėdy kierownika Centrum Polonistycznego Uniwersytetu Wileńskiego poświęcone sztuce tłumaczeń;
- wieczór poezji litewskiej z udziałem autorów i ich tłumaczy czytających wiersze.

Efektom warsztatów translatorskich są także plany wydania publikacji, m.in. tomiku poetyckiego Nijolė Miliauskaitė „Pokój bez wstępu” w tłumaczeniu Aliny Kuzborskiej i Agnieszki Rembiałkowskiej w serii Inicjał Wydawnictwa Pogranicze.

Zbudowana przez lata tradycja sejmików literackich wytworzyła polsko-litewskie środowisko literackie oparte na więzach twórczej pracy i osobistych relacjach. W przyszłości planowane jest rozszerzenie Sejmiku o pisarzy i tłumaczy z Rosji i Ukrainy.

PROGRAM MIŁOSZ (REALIZOWANY W PARTNERSTWIE Z OŚRODKIEM „POGRANICZE – SZTUK, KULTUR, NARODÓW”)

W Międzynarodowym Centrum Dialogu w Krasnogrudzie każdego roku obchodzone są dni poświęcone pamięci Czesława Miłosza. W czerwcu, miesiącu jego urodzin, są to spotkania z cyklu CZERWCOWY MIŁOSZ. 14 sierpnia, w rocznicę śmierci poety, organizowane są spotkania i wydarzenia artystyczne zatytułowane PAMIĘTANIE MIŁOSZA. Oba cykle wydarzeń związane są z twórczością Czesława Miłosza, a także jego życiem, kręgiem rodziny i przyjaciół.

W tym roku spotkanie z cyklu CZERWCOWY MIŁOSZ odbyło się 3 czerwca. Zatytułowane było PAMIĘTANIE ANDRZEJA MIŁOSZA. Wieczór w Kawiarni „Piosenka o Porcelanie” w Krasnogrudzie poświęcony był pamięci brata poety i jego związkom z Suwalszczyzną. Andrzej Miłosz był dziennikarzem, publicystą, tłumaczem, reżyserem filmów dokumentalnych, autorem audycji i słuchowisk radiowych. W spotkaniu wzięli udział członkowie najbliższej rodziny i przyjaciele: Joanna Miłosz-Piekarska, Zbigniew Fałtynowicz, Andrzej Strumiłło. Spotkanie prowadziła Małgorzata Sporek-Czyżewska.

14 sierpnia, w 12 rocznicę śmierci poety w Krasnogrudzie i Żegarach, odbyło się spotkanie z cyklu PAMIĘTANIE MIŁOSZA. W programie uroczystości znalazły się następujące elementy:

- PAMIĘTANIE W MODLITWIE. Msza święta pamięci Czesława Miłosza w językach litewskim i polskim w kościele w Żegarach;
- PAMIĘTANIE W MIEJSCU. Spotkanie z Małgorzatą Sporek-Czyżewską w Dworze Miłosza w Krasnogrudzie. Wspólne zwiedzanie wystawy „Miłosz | Szukanie ojczyzny”. Opowieść o dawnych mieszkańcach dworu i związkach Miłosza z Krasnogrudą. Prezentacja filmu dokumentalnego Andrzeja Miłosza „Przyśnił mi się sen powrotu”;
- PAMIĘTANIE W ROZMOWIE. Wieczór w Kawiarence „Piosenka o porcelanie” w Krasnogrudzie. Dyskusja pt. „Miłosz między Rosją a Ameryką” z udziałem m.in. Ireny Grudzińskiej-Gross (Nowy Jork), Iriny Krawcowej (Petersburg), Ewy Kołodziejczyk (Radom), Anny Łazar (Petersburg), Barbary Toruńczyk (Warszawa), Denisa Achapkina (Petersburg), Marka Zaleskiego (Warszawa). Czytanie wierszy Miłosza, w tym m.in. przekładów na rosyjski (Anatol Roitman, Nowosybirsk). Prowadzenie Krzysztof Czyżewski;
- PAMIĘTANIE W POEZJI. Czesław Miłosz czyta wiersze. Amfiteatr w parku krasnogrudzkim.

ŚCIEŻKA EDUKACYJNA „DOBRCZE PANIE BOBRZE W KRASNOGRUDZIE” – NOWY PROGRAM PRACOWNI PRZYRODY

Pracownia Przyrody istnieje w Międzynarodowym Centrum Dialogu od 4 lat. W cotygodniowych spotkaniach uczestniczą dzieci ze starszych klas szkoły podstawowej i gimnazjum. W ramach pracowni dzieci uczestniczą w zajęciach praktycznych w Parku Krasnogrudzkim. Zajmują się ptakami, badają też owady i bogatą roślinność parku. Oprócz zajęć praktycznych Pracownia zajmuje się także tworzeniem prac plastycznych inspirowanych terenowymi zajęciami. Po trzech latach wspólnych spotkań powstał album/atlas z ptakami – metodą Papier-maché każde z dzieci przygotowywało ilustrację wybranego ptaka, pod opieką ornitologa pisały do niego teksty.

W czerwcu tego roku została otwarta ścieżka edukacyjna „Dobrze Panie Bobrze w Krasnogrudzie” prowadząca przez zakamarki krasnogrudzkiego parku. Przewodnikiem po ścieżce był Pan Wojciech Misiukiewicz z Wigierskiego Parku Narodowego, który podzielił się z odwiedzającymi barwnymi opowieściami o życiu i obyczajach bobrów. Inicjatywa obywatelska „Dobrze panie bobrze w Krasnogrudzie” realizowana jest przez Pogranicze w ramach projektu Klubu Gaja „Zaadop-tuj rzekę” dzięki dofinansowaniu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Ścieżka edukacyjna jest otwarta dla zwiedzających przez cały rok. W ramach pracowni zostały przygotowane tablice edukacyjne znajdujące się na ścieżce. Oprócz opowieści o bobrach, mówią one również o trzech gatunkach drzew, owadów i ptaków.

WSPÓŁPRACA Z UNIWERSYTETAMI

Pogranicze prowadzi intensywną, różnorodną współpracę z wieloma instytucjami i środowiskami akademickimi – New School University w Nowym Jorku, Rutgers University, Yale University, Syracuse University, Chicago University, Uniwersytetem Bolońskim, Instytutem Kultury Polskiej i Kolegium Artes Liberales na Uniwersytecie Warszawskim, Oranim Academic College w Izraelu, Europejskim Uniwersytetem Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, Centrum Badań Humanistycznych Uniwersytetu im. I. Franka we Lwowie, Uniwersytetem Witolda Wielkiego w Kownie, Instytutem Filologii Polskiej i Kołem Naukowym Filozofów na Uniwersytecie w Białymstoku. Współpraca ta obejmuje szkoły letnie, staże, wizyty studyjne, warsztaty, gościnne wykłady i prezentacje.

To, co stanowi w tym roku istotne novum w tej współpracy dotyczy zaproszenia Pogranicza przez niektóre uniwersytety do współtworzenia ich programu, zarówno badawczego jak i nauczania, a w konsekwencji ustanowienia semestralnych zajęć prowadzonych na bazie doświadczeń i wiedzy Pogranicza, które stają się częścią uniwersyteckiego curriculum. Tak się dzieje obecnie na Wydziale Sztuk Performatywnych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Rutgers oraz na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu Bolońskiego.

W Krasnogrudzie odbywają się już cyklicznie wizyty studyjne i staże grup studenckich między innymi z uniwersytetów Oranim Academic College of Education z Izraela oraz Syracuse University w USA, których nowatorski, interdyscyplinarny program łączy praktykę pracy kulturowej i artystycznej z budowaniem nowej refleksji w tej dziedzinie. W ramach tych programów studenci zapoznają się z codzienną praktyką Pogranicza, w szczególności z działaniami edukacyjnymi, zapraszani są do współtworzenia artystycznych pracowni i udziału w seminariach i debatach dotyczących współczesnej idei wspólnotowości w obszarach wielokulturowych pogranicz.

26–28 maja/wizyta studyjna 50-osobowej grupy przyszłych nauczycieli i edukatorów z Oranim Academic College of Education z Izraela

Pogranicze we współpracy z Oranim Collage, Żydowskim Instytutem Historycznym w Warszawie oraz innymi organizacjami partnerskimi z Polski i Litwy zorganizowało w dniach 22 – 30.05.2016 wizytę studentów i wykładowców Collage'u Oranim w Polsce i w Litwie. Uczestnicy podróży przygotowywali się do niej w ramach seminarium prowadzonego w Oranim przez Profesora Moshe Shnera. Grupa odwiedziła Warszawę, Sejny i Wilno. W ramach intensywnego

programu spotykali się z przedstawicielami organizacji pozarządowych, edukatorami, naukowcami i animatorami kultury, uczestniczyli w wydarzeniach artystycznych oraz zwiedzali miejsca związane z historią, ale też poznawali współczesne oblicze tych miejsc. Celem spotkania była wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w działaniach edukacyjnych i kulturowych oraz nawiązanie kontaktów, które zaowocować mogą współpracą w przyszłości. W dniach 26–28 maja grupa uczestniczyła w warsztatach i spotkaniach w Sejnach i Krasnogrudzie. W ramach spotkań z zespołem Pogranicza, prezentacji i koncertów poznali praktyki edukacyjne różnych pracowni Pogranicza. Ważnym punktem obecności grupy z Izraela w Sejnach była wspólna wieczerza szabatowa w Białej Synagodze, w której wzięli udział również mieszkańcy Sejn. Była to pierwsza, pilotażowa wizyta studyjna studentów i wykładowców z Oranim. W przyszłości ma ona zostać wpisana w cykliczne curriculum tego nauczycielskiego Collage'u z Izraela.

28 czerwca/ćwiczenia terenowe studentów Uniwersytetu Warszawskiego z Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych

28 czerwca w Krasnogrudzie gościliśmy studentów Uniwersytetu Warszawskiego z Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych w ramach ćwiczeń terenowych. Celem wizyty było poznanie historii dworu i jego mieszkańców, obejrzenie wystawy „Miłosz. Szukanie ojczyzny”, filmu autobiograficznego „Przyśnił mi się sen powrotu” oraz spacer po Krasnogrudzkim Parku i ścieżką przyrodniczą „Dobrze panie bobrze”.

11–13 września/wizyta studyjna 8 – osobowej grupy studentów z Syracuse University w USA

Kolejna już wizyta studyjna studentów z Syracuse University w USA w Pograniczu jest częścią cyklicznego programu, pt. „Kultura i polityka pojednania” organizowanego przez Prof. DSW dr.hab. Hane Cervinkova i Juliet Golden (absolwentka Szkoły Studiów Międzynarodowych i Spraw Publicznych na Uniwersytecie Columbia, niezależna badaczka i pisarka) z ramienia Międzynarodowego Instytutu Studiów nad Kulturą i Edukacją Dolnośląskiej Szkoły Wyższej z Wrocławia. W czasie pobytu w Krasnogrudzie studenci uczestniczą w zajęciach seminaryjnych, debatach i dyskusjach, a także poznają od strony praktycznej edukacyjne i artystyczne działania pracowni Pogranicza.

13–17 kwietnia/Plener Artystyczny studentów Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach i Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu

W dniach od 13 do 17 kwietnia 2016 Studenci Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach i Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu spotkali się w Krasnogrudzie by wspólnie podjąć działania artystyczne nawiązujące do historii miejsca. Pod opieką prof. Sławomira Brzoski i asystenta Rafała Górczyńskiego studenci tworzyli prace w szeroko pojętych technikach land artu, performance'u i instalacji w przestrzeni Krasnogrudzkiego Parku, która była zwieńczeniem kilkudniowego pleneru. Kontekst miejsca – dworu, w którym w młodości bywał Czesław Miłosz – stał się inspiracją do działań około literackich, a niezwykłość położenia Krasnogrudy (granica z Litwą, mieszanka różnych kultur) skłoniła młodych artystów do zastanowienia się nad problemem tożsamości miejsc, kultury i Samych siebie.

8–13 maja/wizyta studyjna Warszawskiej Akademii Teatralnej

W ramach wizyty odbyły się warsztaty i prezentacje artystyczne prowadzone przez zespół Pogranicza dla studentów reżyserii warszawskiej Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza, których opiekunem jest wykładowca uczelni Piotr Kłoczowski.

W programie znalazły się, m.in. opowieści i konwersatoria prowadzone przez Małgorzatę Sporek-Czyżewską, Bożenę Szroeder i Krzysztofa Czyżewskiego („Opowieść o współistnieniu. Medea – obca, inna, swoja”, „Niewidzialny Most – Misteria Mostu”, „Krasnogrudzkie konteksty Miłosza”, „Tworzenie wielopokoleniowej opowieści o mieście”, „Biała opowieść pogranicza”) oraz prezentacje: spektakl „Kroniki sejneńskie”, Kolekcja Filmowa Misteria Dzieciństwa, wystawy „Miłosz. Szukanie ojczyzny”, „Misteria dzieciństwa. Jerzy Ficowski” i „Niewidzialny most”.

WARSZTATY I WIZYTY STUDYJNE W MCD

Międzynarodowe Centrum Dialogu w Krasnogrudzie posiada bogatą ofertę edukacyjną dla zorganizowanych grup i indywidualnych odwiedzających. Zajęcia i warsztaty budowane są w oparciu o wystawę w przestrzeni Dworu oraz pracowanie artystyczne. Z oferty korzystają zarówno szkoły jak i grupy osób dorosłych. W roku 2016 MCD przyjęło 48 grup zorganizowanych (1107 osób) oraz 1857 osób indywidualnie zwiedzających wystawę „Miłosz. Szukanie ojczyzny”. Łącznie Krasnogrudę odwiedziło 2 964 osoby. W oparciu o wystawę przeprowadzono warsztaty literackie „Podróżny świata – doświadczenie, wezwanie losu i inspiracje”, „Krasnogrudzkie konteksty Miłosza”, „Wielokulturowy krajobraz miejsca urodzenia Czesława Miłosza” na przykładzie spektaklu „Dolina Issy” oraz warsztaty o społecznościach zamieszkujących region z użyciem Filmowej Kolekcji Bajek Pogranicza. W krasnogrudzkich pracowniach przeprowadzano zajęcia: „Smaki i zapachy dzieciństwa Czesława Miłosza” – zajęcia poświęcone tworzeniu własnych kompozycji smaków i zapachów (napary) przy użyciu kadzideł lub ziół rosnących w ogrodach, lasach, na łąkach, zbieranych na miejscu, w Krasnogrudzie i okolicach (Pracownia Spiżarni Krasnogrudzkiej); warsztaty, pt. „Dzieciństwo/młodość/dojrzałość” – prace plastyczne tworzone na naturalnych materiałach (Pracownia Sztuki); warsztaty „Pocztówka z Krasnogrudy” oraz „Teatr cieni” z wykorzystaniem „Atlasu ptaków krasnogrudzkiego parku”, a także zajęcia z wykorzystaniem mikroskopu, polegające na obserwacji preparatów i okazów natury, tworzenie „biblioteki zdjęć mikroskopowych” (Pracownia Przyrody).

15–17 kwietnia/wizyta studyjna uczestników programu Mi Dor Le Dor

W kwietniu odbyła się wizyta studyjna uczestników programu Mi Dor Le Dor (hebrajskie „z pokolenia na pokolenie”) prowadzonego przez Centrum Taubego w Warszawie. Jest to pierwszy tego rodzaju program w Polsce, który promuje żydowskie piśmiennictwo, wzmacnia tożsamość poprzez budowanie świadomości kulturowej i przygotowuje uczestników do uczestnictwa w programie Taube Jewish Heritage Tour i objęcia ważnych ról w żydowskiej edukacji, kulturze i życiu gminnym. Absolwenci Mi Dor Le Dor pracują jako przewodnicy, edukatorzy i facylitatorzy w organizacjach współpracujących z Centrum. W ramach warsztatów i spotkań w Ośrodku Pogranicze w Sejnach i Międzynarodowym Centrum Dialogu w Krasnogrudzie uczestnicy programu Mi Dor Le Dor poznali pracę edukacyjno-artystyczną zespołu Pogranicza i wypracowane w ramach pracowni pogranicza narzędzia edukacyjne. Tematem przewodnim spotkania

była praca kulturowa dotycząca dziedzictwa żydowskiego i wielokulturowych tradycji lokalnych.

21–22 sierpnia/wizyta studyjna uczestników Letniej Szkoły Akademii POLIN

Pogranicze odwiedziła grupa edukatorek i edukatorów z sześciu krajów europejskich (Litwa, Norwegia, Polska, Rumunia, Szwecja, Węgry), którzy biorą udział w Letniej Szkole Akademii POLIN – seminarium organizowanym przez Muzeum POLIN. Celem wspólnego seminarium była wymiana doświadczeń z zakresu metod i praktyk edukacyjnych oraz próba odpowiedzi na pytania: Jak powinniśmy przedstawić nasze historie ludziom z różnych środowisk – z innego kraju, o odmiennej kulturze czy doświadczeniu historycznym? Jak umieszczać nasze historie w szerszym kontekście historii powszechnej oraz dyskusji na temat uniwersalnych wartości i praw człowieka? W ramach dwudniowej wizyty studyjnej goście spotkali się z zespołem Pogranicza, poznali praktyki edukacyjne różnych pracowni działających w Ośrodku w Sejnach i Międzynarodowym Centrum Dialogu w Krasnogrudzie, wzięli również udział w Misterium Mostu, które wieńczyło tegoroczną Wioskę Budowniczych Mostów w dniu 22 sierpnia.

14–18 czerwca/wizyta studyjna grupy INKUBator ze Szczecina

Pogranicze gościło grupę INKUBator ze Szczecina. Szczeciński Inkubator Kultury tworzy przestrzeń dla oddolnych inicjatyw z obszaru kultury i sztuki. Istnieją od blisko 5 lat, pomagają organizacjom pozarządowym, grupom nieformalnym, artystom i informatorom. Sam INKUBator nie jest instytucją – to swoisty eksperyment realizowany przez Stowarzyszenie Media Dizajn we współpracy z UM Szczecin. W tym roku ich tematem przewodnim była pamięć lokalna i wspomnienia w sztuce. Członkami siedmioosobowej grupy, która odwiedziła Krasnogrudę byli przedstawiciele NGO-ów, grup nieformalnych, aktywiści, artyści, ludzie kultury i mediów.

2 października/wizyta Polskiego Klubu Dyskusyjnego z Wilna

Z inicjatywy Polskiego Klubu Dyskusyjnego w Wilnie w Krasnogrudzie gościła grupa członków Klubu oraz zaproszona przez nich młodzież litewska z Sejn i Puńska. Celem rozmów było odnalezienie nowych instrumentów i dróg współpracy między polską społecznością na Litwie oraz litewską społecznością w Polsce, nawiązanie kontaktów, podzielenie się doświadczeniami i dyskusja na temat możliwości dialogu w różnych nowych wymiarach.

Ponadto:

21–22 kwietnia/warsztaty dla Szkolnego Koła Inicjatyw Polonistycznych,

2 czerwca/wizyta uczniów szkół z Przebrody oraz z Miednik na Litwie,

6 września/wizyta grupy dzieci z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego z Białowieży,

6–8 września/lekcje i warsztaty dla uczniów I klas Liceum Ogólnokształcącego im. Powstańców Warszawy z Warszawy,

16 września/grupa uczniów z III klasy Liceum Ogólnokształcącego z Litewskim Językiem Nauczania im. 11 Marca w Puńsku,

20–23 września 2016 r./Warsztaty dla grupy maturzystów – humanistów z XII LO im. H. Sienkiewicza w Warszawie,

22–23 września/wizyta Rajdu Leśników,

1 października/13 osobowa grupa nauczycieli z Pizsa,

15 października/wizyta studentów z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach z Wydziału Humanistyczno-Ekonomicznego kierunku Pedagogika,

16 listopada/warsztaty dla uczniów z klasy o profilu medycznym z I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Białymstoku,

6 maja/Wizyta w Krasnogrudzie gimnazjum z Krakowa i szkoły podstawowej na Kaszubach,

25 maja/grupa studentów pedagogiki wczesnoszkolnej z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Suwałkach,

31 maja/wizyta uczniów Społecznego Gimnazjum nr 4 w Warszawie,

1 czerwca/wizyta studentów II roku Pedagogiki na wydziale Nauk Społecznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego,

25 czerwca/wizyta Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Oddział w Białymstoku.

PREZENTACJA PRACY POGRANICZA

W dniach 16–23 stycznia – cykl spotkań i warsztatów prezentujących prace Pogranicza oraz nowy program „Opowieści o Współistnieniu. Niewidzialny Most” w Zachodniej Galilei.

Pogranicza prezentowało swoją pracę na zaproszenie Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka, Instytutu Polskiego oraz Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Tel Awiwie. Jednocześnie wizyta miała charakter roboczy. Zachodnia Galilea wyraziła potrzebę stworzenia instytucji na wzór Pogranicza – Galilejskiego Domu Pogranicza. Pogranicza pracowało w miejscach, gdzie sąsiadują ze sobą Żydzi m.in z Polski, Rosji i Maroka, Arabowie chrześcijanie, muzułmanie i Druzowie, Beduini i imigranci z Afryki.

W programie pobytu znalazło się, m.in: spotkanie z pracownikami Collegu w Akko, zajmującymi się kwestiami wielokulturowymi, spotkanie i warsztaty dla uczestników seminarium w ramach kursu o historii Polski i Żydów polskich, prowadzonego przez Batię Gilad. Warsztaty prowadzili: „Niewidzialny Most” Krzysztof Czyżewski, Archeologia pamięci w pracy Pogranicza na podstawie „Kolekcji Filmowej Opowieści Pogranicza”, Bożena Szroeder, „Powracający – historia Żydów sejneńskich” Małgorzata Czyżewska, Muzyka Miejsca – Michał Moniuszko. Ponadto:

- spotkania z przedstawicielami społeczności bądź władzami miejscowości: Maalot, Tarshiha, M. Hila, Kfar Vradim, Yanuch Mailia, Pki in, wizyta w Kibucu Lochamej HaGeta’ot – Muzeum Pamięci Dzieci oraz prezentacje najlepszych praktyk kulturowych bądź społecznych, m.in. Dom Spotkań dla Gości Divan – w wioskach Druzów, Centrum Wspierania dla Kobiet (program „Igła i Nitka”), projekt Dolina Równości, Ogród Społeczny, Żłoty Klub Kfar Vradim,
- spotkanie Pogranicza oraz zespołu izraelskiego z ambasadorem RP w Izraelu, dyrektorem Instytutu Polskiego, Konsulem Honorowym Haify i terenów północnych oraz przedstawicielami władz regionalnych Zachodniej Galilei.

Podczas wizyty zawiązany został zespół, który w przyszłości realizował będzie idee Galilejskiego Domu Pogranicza: Batia Gilad – Przewodnicząca Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka, Ilan i Johanna Katz, Aliza Salomon, Ornit Bar Zait – emerytowani nauczyciele m.in historii.

7–9 października/Kongres Kultury w PKiN w Warszawie z udziałem Pogranicza

Podczas Kongresu Kultury w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie odbył się panel dyskusyjny, pt. Czego centrum (nie)uczy się od peryferiów? z udziałem Małgorzaty Sporek-Czyżewskiej:

Czy centrum może przyjmować kulturę z peryferii jako prekursorską? Czy centrum używa „provincji” do podnoszenia własnego statusu i legitymizacji władzy w polu kultury? Czy prowincja jest „pracownią” dla jednostek badawczych, animatorów i artystów z centrum, czy polem do permanentnej współpracy i długofalowych zmian? Peryferie – zdiagnozować, zaimonować, zostawić? Czy centrum zmienia peryferie, czy jedynie je kolonizuje? Peryferia po transformacji – co z ośrodkami edukacji i kultury poza centrum, z jakimi borykają się problemami (np. Sejny, Teremiski, Cieszyn, Lublin)? Czy peryferie są efektem neoliberalizmu? Czy peryferie zawsze będą samotne na poziomie relacji władza lokalna – niezależni ludzie kultury? Czy autonomia na prowincji skazuje na wykluczenia z obiegu kultury (lokalnej)? Czy przejście z centrum na peryferie może być odbierane jako awans.

Anna Cieplak, Świetlica Krytyki Politycznej w Cieszynie

29 października/Między O-bcych S-łowo T-chnie. Pogranicze w Poznaniu na Festiwalu Słowiańska Wieża Babel

Festiwal Słowiańska Wieża Babel w Poznaniu ma na celu przyjrzenie się relacjom kulturowym, naukowym, politycznym w obrębie Słowiańszczyzny i wokół niej. Pod enigmatycznym hasłem Słowiańska Wieża Babel kryje się bogactwo wydarzeń: konferencja naukowa, ale też spotkania, debaty, warsztaty, wystawy, a nawet powołanie Wolnej Republiki Žižkov. Organizatorem przedsięwzięcia jest Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM.

W ramach festiwalu Pogranicze było gospodarzem trzech wydarzeń:

- Cafe Europa – 29.10. – latająca kawiarnia literacka, której pomysł pojawił się w odpowiedzi na potrzebę stworzenia forum dyskusji i twórczej współpracy pisarzy i artystów, którzy spotkali się po raz pierwszy podczas wojny w byłej Jugosławii. Udział wzięli: Radosław Petković, Milet Prodanović, Ivana Sajko, Nenad Veličković.
- Wystawa „Niewidzialne Mosty” – 29.10.– 07.11 2016,
- Warsztaty Budowniczych Mostów – 29.10. – prowadzone przez Krzysztofa Czyżewskiego zajęcia interkulturowe, podczas których „podjęta została problematyka komunikacji, dialogu, gościnności, obcości, wykluczania, budowania mostów we współczesnym alienującym się świecie”.

*Ponieważ straciłem/mój kraj rodzinny,
gdziekolwiek pójdę,/zmiierzam do domu.*

(Czesław Miłosz, Zen codzienny)

Porozmawiajmy o moście, tym wspólnym dla całej słowiańskiej Wieży Babel słowie. Jakie są jego źródła, sensory, zmysły, pamięć? Poszukajmy jego śladów w tradycji, własnym doświadczeniu, w kulturze. Cytat z Miłosza otwiera przestrzeń mostu dwukierunkową. Inaczej niż „Ulica jednokierunkowa” Waltera Benjamina, która przebiegała na wylot autora i swój czas, była kosmopolityczna i nowoczesna, uciekała w świat, tutaj otwiera się przed nami przestrzeń

dwukierunkowa, utraty i przywrócenia. Powiedzieć o moście, że przeprowadza na drugi brzeg, to powiedzieć tylko część prawdy o nim. Zwłaszcza dzisiaj, w dobie ponowoczesności, pytamy nie tylko o wyjście i poznanie innego, ale także o powrót do samych siebie i zakorzenienie. Doświadczenie utraty, zerwania, migracji i wyobcowania prowadzi nas do warsztatu neimara – architekta przestrze-ni dialogu, w którym poszukuje się materii spoiwa, sztuki łączenia przeciwieństw, współistnienia i empatii. Po-wojenni i po-nowocześni, oswojeni z rozpadem i rozdzieleniem, między obcymi brzegami kultur, ideologii i wiar – jakie słowo możemy tchnąć by spotkać, współ-być, odrodzić niewidzialny most? Spróbujemy poszukać takich słów w waszych opowieściach i utworach literackich, we wspólnej rozmowie.

Krzysztof Czyżewski

Konferencja „Nowe pogranicze – 25 lat dialogu” w Kulicach

W dniach 3–4 czerwca Pogranicza wzięło udział w międzynarodowej konferencji „Nowe pogranicze – 25 lat dialogu” zorganizowanej przez Stowarzyszenie Akademia Kulice. Konferencja stanowiła jeden z punktów programu obchodów dwudziestopięciolecia podpisania układu o dobrym sąsiedztwie między Polską a zjednoczonymi Niemcami. Podczas konferencji przedstawione zostały referaty podsumowujące ćwierć wieku współpracy polsko-niemieckiej największych organizacji pozarządowych oraz innych instytucji. Przedmiotem refleksji podczas poszczególnych paneli były rozmaite aspekty współpracy na szeroko rozumianych pograniczach. Celem spotkania było również opracowanie programu dalszej długofalowej wzajemnej współpracy i wypełnianie misji przez reaktywowany niedawno Ośrodek Konferencyjno-Edukacyjny Uniwersytetu Szczecińskiego w Kulicach. W ramach spotkania Weronika Czyżewska-Poncyłjusz wygłosiła referat, pt. *W stronę kultury głębszej – praktyka kulturowa Fundacji i Ośrodka „Pogranicza – sztuk, kultur, narodów” z Sejn* oraz zaprezentowała projekty edukacyjne realizowane przez Pogranicza.

Konferencja „Żydowskie dziedzictwo kulturowe. Projekty, metody, inspiracje”

W dniach 8–10 czerwca Pogranicza uczestniczyło w międzynarodowej konferencji „Żydowskie dziedzictwo kulturowe. Projekty, metody, inspiracje” organizowanej w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Podczas spotkania Pogranicza prezentowało swoje doświadczenia podczas dwóch paneli z udziałem Weroniki Czyżewskiej-Poncyłjusz:

- 9 czerwca – „Praca z lokalną społecznością w obszarze żydowskiej kultury i pamięci.” – prowadzenie Emil Majuk, Brama Grodzka – Teatr NN.
- 10 czerwca – Park Projektów. Zaprezentowane zostały projekty edukacyjne i wydawnicze Pogranicza. W ramach filmowej instalacji prezentowane były również bajki z Kolekcji Filmowych Pogranicza.

Podczas konferencji stawiane były pytania o rolę żydowskiego dziedzictwa kulturowego we współczesnej Europie i o różnorodne aspekty jego ochrony i popularyzacji. Była to jednocześnie okazja do zaprezentowania najciekawszych przedsięwzięć, wymienienia się innowacyjnymi metodami pracy i dobrymi praktykami. Uczestnikami byli praktycy, muzealnicy, edukatorzy, działacze organizacji pozarządowych, i artyści, którzy zajmują się żydowskim dziedzictwem kulturowym. Konferencja została zorganizowana we współpracy z The Center for Studies of

Holocaust and Religious Minorities w Norwegii oraz Stowarzyszeniem „Nigdy Więcej” w Polsce.

Konferencja „Obrazy lokalności w literaturze, sztuce i przestrzeni społecznej”

Fundacja Pogranicza i Ośrodek „Pogranicza – sztuk, kultur, narodów” wraz z Instytutem Filologii Klasycznej i Kulturoznawstwa UKSW, Instytutem Filologii Polskiej, Katedrą Teorii Kultury i Wielokulturowości, Katedrą Kultury Staropolskiej i Retoryki UKSW oraz Katedrą Badań Filologicznych „Wschód-Zachód” UwB był współorganizatorem konferencji „Obrazy lokalności w literaturze, sztuce i przestrzeni społecznej”, która odbyła się w dniu 20 maja 2016 r. na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Weronika Czyżewska-Poncyliusz wygłosiła referat: *Wielokulturowe pogranicza jako przestrzeń działań kulturowych – historia pewnego pokolenia społeczników oraz przygotowała prezentację: W stronę kultury głębokiej – multimedialny pokaz praktyk kulturowych „Pogranicza”.*

Konferencji towarzyszyła wystawa, pt. *Pogranicza w zbiorach Gabinetu Dokumentów Życia Społecznego BUW* przygotowana przez Wydział Nauk Humanistycznych UKSW oraz Bibliotekę Uniwersytetu Warszawskiego.

3–4 i 10–11 czerwca/Pogranicza na Festiwalu Czesława Miłosza w Kiejdanach

Festiwal Miłosza w Kiejdanach organizowany przez Muzeum Regionalne w Kiejdanach to cykl dyskusji, spotkań autorskich i koncertów. W ramach festiwalu Pogranicza zaprezentowało polsko-litewski projekt edukacyjny „Dolina Issy – Szetejnie 2012”. Spotkanie zatytułowane „Dolina Issy. Opowieść Miejsca” poprowadziła Małgorzata Sporek-Czyżewska. Spotkaniu towarzyszyła projekcja filmu zrealizowanego na podstawie plenerowego spektaklu Teatru Sejneńskiego.

Odbył się też koncert Orkiestry Klezmerskiej Teatru Sejneńskiego prowadzonej przez Wojciecha Szroedera.

Pośród gości znaleźli się, m.in.: prof. Leonidas Donskis, Rimvydas Valatka, Herkus Kunčius, prof. Šarūno Liekio, Algimantas Aleksandravičius, Tomas Kavaliauskas, dr Adam Pomorski, Jakub Ekier, Adam Szostkiewicz, Almantas Samalavičius, Piotr Kępiński.

„PRZESZŁOŚĆ DLA WSPÓLNEJ PRZYSZŁOŚCI”. MIĘDZYNARODOWY EDUKACYJNY PROGRAM MŁODZIEŻOWY – LITWA, ŁOTWA, POLSKA

W kwietniu 2016 roku rozpoczął się w Kiejdanach (Litwa), w Sejnach i Augustowie (Polska) i w Rezekne (Łotwa) projekt pod tytułem „Przeszłość dla wspólnej przyszłości”. Liderem projektu było Muzeum Regionalne w Kiejdanach. Oprócz Fundacji Pogranicza, partnerami projektu były Kiejdańskie Gimnazjum i University College z Rezekne. Uczestniczyła w nim młodzież ze szkół podstawowych, gimnazjów i liceów z trzech krajów, wraz ze swoimi nauczycielami/mentorami.

W 2015 roku minęła 70. rocznica zakończenia II wojny światowej. Na Litwie, Łotwie i w Polsce ta wojna przyniosła trzy okupacje (sowiecką, nazistowską i ponownie sowiecką), deportacje, przesunięcia granic, Holocaust, zniszczenia, wojnę partyzancką, kolektywizację i industrializację. Ze względu na szczególną historię, inną niż Europy Zachodniej, obywatele Litwy, Łotwy i Polski inaczej oceniają II wojnę światową i jej następstwa. Nie istnieje wspólny obraz europejskiej tragedii, której doznali obywatele tych państw.

Celem projektu jest odkrycie i uświadomienie rozmiarów i konsekwencji II Wojny Światowej dla młodego pokolenia. Przeprowadzone działania dotyczą poznania faktów historycznych, a także osobistych historii ludzi pamiętających ten czas, oraz członków ich rodzin. Najistotniejszą częścią pracy w grupach były wywiady i spotkania pod opieką nauczycieli/mentorów.

Rejestrowane wywiady staną się częścią archiwum historii mówionej, powstanie też film dokumentalny i wystawa która będzie podróżowała po Europie.

Z dziesięcioosobową grupą uczniów z Sejn i pięcioosobową grupą z Augustowa przez następny rok będą pracowały nauczycielki historii: Bożena Gryguć, Dorota Fiecko i Danuta Kaszlej.

Z relacji nauczyciela-opiekuna uczniów liceum w Augustowie:

Cztery spotkania wyjazdowe to odkrycie nieznanych miejsc z właściwą im kulturą, podglądanie aktywności tych instytucji i wspólnot, z którymi twórcy projektu nas zetknęli.

Wiem więcej o życiu, patrzeniu na teraźniejszość i na przeszłość Litwinów, Łotyszy i Polaków biorących udział w programie. To rozwija, jest ciekawe. Bezценne było poznanie ludzi, wysłuchanie ich i możliwość zadania pytań.

W doświadczeniu II wojny światowej i okresu powojennego trzy narody mają elementy wspólne i odmienne. Cenne było włączenie młodzieży w samodzielne odkrywanie, utrwalanie i opisanie historii konkretnych ludzi. Trwałym efektem pozostanie plon pracy młodzieży, którą opiekowałam się.

Zebrany przez nas materiał tworzy opowieść o zesłańczech losach rodziny Bernatowicz ze wsi Krasnoborki pod Augustowem. Z sześciorga osób wywiezionych w lutym 1940 r. przeżyło pięcioro.

Wrócili do Polski po sześciu latach – w kwietniu 1946 r.

Podstawą materiału są utrwalone przez nas kamerą wielogodzinne wspomnienia Reginy Radziwonowicz z domu Bernatowicz.

Miała ona 17 lat w momencie deportacji. Poza katorgą zesłania doświadczyła też więzienia i pracy w łagrach podczas odbywania kary dwóch lat więzienia. Był to wyrok za odmowę przyjęcia w 1943 r. sowieckiego obywatelstwa. Kluczową refleksję pani Reginy umieściliśmy w tytule opracowania:

„A Boże, a Boże ... lepiej, żeby tego więcej nie było!” – Reginy Bernatowicz, sybiraczki i łagierniczki opowieść...

Empatia młodych ludzi słuchających o świecie trudnym dla nich do wyobrażenia, to jeden z najważniejszych efektów tego działania. Poza międzypokoleniową więzią i uwrażliwieniem na potrzebę utrwalenia doświadczeń odchodzącego już pokolenia świadków II wojny, dorobkiem młodzieży pozostanie konkretna wiedza i umiejętności. Ich działania na rzecz pozyskania materiału łączyły warsztat dziennikarza i historyka. By go zarejestrować i opracować musieli doskonalić umiejętności posługiwania się najnowszymi technologiami, m.in. poznać programy do montażu.

Uzupełniali i weryfikowali informacje zapamiętane przez Panią Reginę poprzez spisane wcześniej przez nią wspomnienia, dzięki pomocy rodziny dotarli do pamiętnika z zesłania nieżyjącej już siostry – Honoraty Bernatowicz oraz do dokumentów i fotografii. Całość tego materiału stanowi wartościowe poszerzenie wiedzy o zesłańcach i łagiernikach z Augustowszczyzny, bowiem wraz z młodzieżą i rodziną udało się zebrać rozproszone i nieznane wcześniej źródła historyczne, a także wywołać i zarejestrować nowe. Relacja Pani Reginy Radziwonowicz z domu Bernatowicz to ważne uzupełnienie wiedzy o łagiernikach wśród augustowskiej sybirackiej społeczności.

Dziękuję za udział w programie.

Danuta Kaszlej

PROGRAM WYDAWNICZY

W serii Meridian, prezentującej twórczość wybitnych autorów z Europy Środkowo-wschodniej ukazały się:

- **Sándor Márai „Wiersze”**

Fenomen światowej kariery Sándora Máraiego jest zjawiskiem jedynym w swym rodzaju. Oto na przełomie stuleci, w ciągu zaledwie dekady, z pisarza zupełnie nieznanego szerszym kręgom publiczności literackiej, zapoznanego w kraju ojczystym, stał się powszechnie uznanym klasykiem literatury europejskiej i zarazem twórcą budzącym najwyższe zainteresowanie czytelników. Jego poezja jest raczej dramatem racji moralnych i rozpoznania intelektualnych aniżeli swobodną grą wyobraźni (pewne próby poszukiwania wyrazu w tych rejestrach podejmował we wczesnej twórczości). Cechuje ją na ogół retoryczność, zawsze górująca nad „malarskim” obrazowaniem i tylko sporadycznie ustępująca miejsca czemuś, co zwykło się określać jako prostotę wyrazu. W tym wszystkim odnajdujemy istotne cechy osobowości autora, wyczuwalne również w jego prozie. Bo taki jest Márai: niekiedy odpychający, częściej przyciągający. Fascynujący. [Jerzy Snopek]

- **Mosze Kulbak „Mesjasz z rodu Efraima”**

Sprawiedliwi łamed wownicy i desygnowany spośród nich na Mesjasza młynarz Benia, chasydzki nosiwoda Symcha Płachte i Gimpel Filozof, polscy panowie Wróblewski i Lubomirski, uciekająca z domu i błakająca się w poszukiwaniu Boga córka Lubomirskiego, lichwiarz Lewi Patasznik i jego przepelniona Boską Obecnością córka Lea, białoruski pobożny chłop Kirył, kabalistyczni Lilit i Samael, Archanioł Michał, wreszcie Chrystus ubogich i skruszonych w sercu, zstępujący z krzyża – wszyscy zawieszeni między smorgońskim sztetlem a Jeruzalem,

między ziemią a niebem, realnym życiem a snem, prostą mową a sofizmami, ciepłem zwierząt i małej izby ogrzanej ogniem z leśnego chrustu a chłodem wielkiego pałacu i cynizmu ludzi. Oto niezwykły, ekspresjonistyczno-mistyczny panoptikum Mosze Kulbaka, dla którego świat jest wielkim więzieniem dusz tęskniących za światłem. Aby je wyzwolić, tworzy opowieść, której każdy rozdział jest jak osobny mansjon z misteryjnego widowiska teatralnego, a wędrówka bohaterów przez kolejne kręgi utrapienia i ekstazy zmierza do oczyszczenia ciała i słowa. [Krzysztof Czyżewski]

- **Krzysztof Czyżewski „Ścieżka pogranicza”**

Ścieżka pogranicza jest zbiorem przemyśleń i refleksji zebranych w podróży w notesie Krzysztofa Czyżewskiego podczas podróży po amerykańskim stanie Oregon wiosną 2001 roku, zamkniętych w czterech rozdziałach; Ścieżka, Kamień Graniczny, Pogranicze i Miejsce.

*Każde imię podąża ścieżką, niepowtarzalną.
Każda ścieżka odciska to, co w nas jedyne:
ciężar serca, siłę kręgosłupa, widzenie. Ścieżka nosi
nasze imię.
Ścieżka biegnie różnymi drogami.
Drzewo człowiek sadi, dom buduje, sztukę
przedstawia, ścieżką idzie. Dniem i nocą.
Nie widzi tego. Nie zajmuje się praktyką ścieżki.
Pozna je techniki różnych profesji. Dzięki nim
zdobywa nowe obszary i wznosi budowle.
Zamieszkuje na wyspecjalizowanych, odpływających
od siebie wyspach. Ledwie się pomiędzy nimi
komunikuje.*

Dwujęzyczna publikacja, wydana nakładem „Pogranicza” to poetycka wyprawa w świat rozważań o dzisiejszym świecie, kulturze i granicach pomiędzy tym, co odrębne a tym co nas spaja.

O pograniczu – tym metaforycznym, i tym prawdziwym, o podejmowaniu wyzwań z nim związanych i utrzymaniu równowagi między tym co znane, a tym co obce. Przez to wszystko wiedzie .

Ponadto w 2016 roku wykonano dodruk książki „Wiersze zebrane” Zuzanny Ginczanki.

RAPORT FINANSOWY

BILANS

sporządzony na dzień 31.12.2016

Wiersz	AKTYWA	Stan na koniec	
		roku poprzedniego	roku bieżącego
1	2		
A	Aktywa trwałe	6.020.119,67	5.834.015,15
I	Wartości niematerialne i prawne*	0,00	0,00
II	Rzeczowe aktywa trwałe, w tym środki trwałe	6.020.119,67	5.834.015,15
III	Należności długoterminowe*	0,00	0,00
IV	Inwestycje długoterminowe*	0,00	0,00
V	Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe*	0,00	0,00
B	Aktywa obrotowe	606.060,87	384.708,67
I	Zapasy rzeczowych aktywów obrotowych	569.645,29	301.468,82
II	Należności krótkoterminowe	26.439,71	23.013,87
III	Inwestycje krótkoterminowe	5.833,11	55.878,98
1.	Środki pieniężne*	5.833,11	55.878,98
2.	Inne inwestycje krótkoterminowe*	0,00	0,00
IV	Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe*	4.142,76	4.347,00
	Aktywa razem	6.626.180,54	6.218.723,82
Wiersz	PASYWA	Stan na koniec	
1	2	roku poprzedniego	roku bieżącego
A	Kapitał (fundusz) własny, w tym:	826.231,01	900.314,46
I	Kapitał (fundusz) podstawowy	857.561,14	857.561,14
II	Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny*	0,00	0,00
III	Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)	0,00	0,00
IV	Wynik finansowy netto za rok obrotowy*	-31.330,13	42.753,32
V	Wynik finansowy z lat ubiegłych*		

B	Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	5.799.949,53	5.318.409,36
I	Zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek	550.000,00	421.000,00
II	Rezerwy na zobowiązania		
III	Inne zobowiązania*	47.158,83	38.937,83
IV	Rozliczenia międzyokresowe*	5.202.790,70	4.858.471,53
	Pasywa razem	6.626.180,54	6.218.723,82

RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

za okres od 01.01.2016 do 31.12.2016

Rachunek zysków i strat na podstawie załącznika nr 4 ustawy o rachunkowości dla organizacji nieprowadzących działalności gospodarczej

Pozycja	Wyszczególnienie	Kwota za rok poprzedni	Kwota za rok bieżący
1	2	3	4
A.	Przychody podstawowej działalności operacyjnej i zrównane z nimi, w tym zmiana stanu produktów (zwiększenie – wartość dodatnia, zmniejszenie – wartość ujemna)	1.148.997,25	732.761,96
I.	Przychody z działalności pożytku publicznego i zrównane z nimi:	1.148.997,25	732.761,96
1.	Przychody z nieodpłatnej działalności pożytku publicznego	994.668,68	598.790,84
2.	Przychody z odpłatnej działalności pożytku publicznego, w tym zmiana stanu produktów (zwiększenie – wartość dodatnia, zmniejszenie – wartość ujemna)	154.328,57	133.971,12
B.	Koszty podstawowej działalności operacyjnej	1.277.261,48	747.117,14
I.	Koszty działalności pożytku publicznego	1.277.261,48	747.117,14
1.	Koszty nieodpłatnej działalności pożytku publicznego	1.122.932,91	613.146,02
a)	Amortyzacja	158.449,47	150.606,30
b)	Zużycie materiałów i energii	78.945,38	45.561,25
c)	Wynagrodzenia oraz ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	402.210,93	174.495,82
d)	Pozostałe koszty	483.327,13	242.482,65
2.	Koszty odpłatnej działalności pożytku publicznego	154.328,57	133.971,12
a)	Amortyzacja	27.738,57	35.498,22
b)	Zużycie materiałów i energii	66.979,73	68.849,03
c)	Wynagrodzenia oraz ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	21.182,03	14.693,90
d)	Pozostałe koszty	38.428,24	14.929,97
C.	Pozostałe przychody i zyski, w tym aktualizacja wartości aktywów	160.461,66	335.351,20

D.	Pozostałe koszty i straty, w tym aktualizacja wartości aktywów	63.512,56	278.242,70
E.	Podatek dochodowy	15,00	0
F.	Wynik finansowy netto ogółem	-31.330,13	42.753,32
I.	Nadwyżka przychodów nad kosztami (wartość dodatnia)	0,00	42.753,32
II.	Nadwyżka kosztów nad przychodami (wartość ujemna)	31.330,13	0,00

INFORMACJE OGÓLNE:

- 1) *nazwa organizacji, siedziba i adres albo miejsce zamieszkania i adres oraz numer we właściwym rejestrze sądowym albo ewidencji,*

Fundacja Pogranicza, Ul. Piłsudskiego 37, 16-500 Sejny

KRS 0000178248

- 2) *wskazanie czasu trwania działalności jednostki, jeżeli jest ograniczony,*

Czas trwania Fundacji jest nieograniczony.

- 3) *wskazanie okresu objętego sprawozdaniem finansowym,*

Okres objęty sprawozdaniem finansowym: 2016.01.01–2016.12.31

- 4) *wskazanie zastosowanych zasad rachunkowości przewidzianych dla jednostek mikro z wyszczególnieniem wybranych uproszczeń,*

Fundacja Pogranicza stosuje następujące zasady rachunkowości przewidziane dla jednostek mikro:

- a) korzysta z niestosowania zasady ostrożnej wyceny,
- b) sporządza sprawozdanie wg załącznika nr 4 do Ustawy o rachunkowości, z większą szczegółowością, wykorzystując wzór sprawozdania finansowego przygotowany przez Departament Pożytku Publicznego (stosownie do art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz. U. z 2014 r., poz. 1118 ze zm. Prowadzenie przez organizacje pożytku publicznego: nieodpłatnej działalności pożytku publicznego i odpłatnej działalności pożytku publicznego wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników każdej z tych działalności).

- 5) *wskazanie, czy sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności przez jednostkę w dającej się przewidzieć przyszłości oraz czy nie istnieją okoliczności wskazujące na zagrożenie kontynuowania przez nią działalności,*

Sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności Fundacji w dającej się przewidzieć przyszłości oraz niewystępowania okoliczności wskazujących na zagrożenie dla kontynuowania działalności.

- 6) *omówienie przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, w tym metod wyceny aktywów i pasywów (także amortyzacji), pomiaru wyniku finansowego oraz sposobu sporządzenia sprawozdania finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru.*

Fundacja stosuje następujące metody wyceny:

- a) Wartości niematerialne i prawne wycenia się według cen nabycia lub kosztów wytworzenia pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne.
- b) Środki trwałe wycenia się według: cen nabycia (zakupu), kosztów wytworzenia pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne. Środki trwałe amortyzowane są według metody liniowej.
- c) Rzeczowe składniki aktywów obrotowych-według kosztu wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy. Wartość magazynu została skorygowana do 50% wartości cen sprzedaży książek, ponieważ upust przy sprzedaży dla hurtowni wynosi 50% ceny.
- d) Należności wycenia się w kwotach wymagalnej zapłaty.
- e) Środki pieniężne w pln wykazuje się w wartości nominalnej. Posiadane środki w euro wyceniane są według kursu średniego NBP z dnia poprzedzającego dzień wyceny.
- f) Kapitały (fundusze) własne ujmuje się w księgach rachunkowych w wartości nominalnej, według ich rodzajów i zasad określonych przepisami prawa i statutu.
- g) Zobowiązania wycenia się w kwotach wymagalnej zapłaty.
- h) Rozliczenia międzyokresowe przychodów obejmują w szczególności wartość otrzymanych dotacji w części przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze.
- i) Wynik finansowy podaje się zgodnie z załącznikiem nr 4 do ustawy (z większą szczegółowością – zgodnie ze specyfiką organizacji).

INFORMACJE UZUPEŁNIAJĄCE DO BILANSU:

- 1) *kwota wszelkich zobowiązań finansowych, w tym z tytułu dłużnych instrumentów finansowych, gwarancji i poręczeń lub zobowiązań warunkowych nieuwzględnionych w bilansie, ze wskazaniem charakteru i formy wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo; wszelkie zobowiązania dotyczące emerytur oraz jednostek powiązanych lub stowarzyszonych są ujawniane odrębnie,*

Fundacja posiada zobowiązanie z tytułu zabezpieczenia spłaty pożyczki wekslem In blanco wystawionym dla Towarzystwa Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych SA w Warszawie z tytułu umowy pożyczki nr 2010/06/07. Na dzień 31.12.2016 wartość niespłaconej pożyczki wynosi 381.000,00 zł.

- 2) *kwota zaliczek i kredytów udzielonych członkom organów administrujących, zarządzających i nadzorujących, ze wskazaniem oprocentowania, głównych warunków oraz wszelkich kwot spłaconych, odpisanych lub umorzonych, a także zobowiązań zaciągniętych w ich imieniu tytułem gwarancji i poręczeń wszelkiego rodzaju, ze wskazaniem kwoty ogółem dla każdej kategorii,*

Organizacja nie udziela kredytów członkom organów administrujących, zarządzających i nadzorujących, a także zobowiązań zaciągniętych w ich imieniu tytułem gwarancji i poręczeń wszelkiego rodzaju.

- 3) *o udziałach (akcjach) własnych, w tym:*

- a) *przyczyna nabycia udziałów (akcji) własnych dokonanego w roku obrotowym,*
- b) *liczba i wartość nominalna nabytych oraz zbytych w roku obrotowym udziałów (akcji), a w przypadku braku wartości nominalnej, ich wartość księgową, jak też część kapitału podstawowego, którą te udziały (akcje) reprezentują,*
- c) *w przypadku nabycia lub zbycia odpłatnego, równowartość tych udziałów (akcji),*
- d) *liczba i wartość nominalna lub, w razie braku wartości nominalnej, wartość księgową wszystkich udziałów (akcji) nabytych i zatrzymanych, jak również część kapitału podstawowego, którą te udziały (akcje) reprezentują.*

Organizacja nie posiada udziałów i akcji.

4) uzupełniające dane o aktywach i pasywach

AktywaAktywa trwałe:

Budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	5.694.412,39
Urządzenia techniczne i maszyny	34.733,76
Inne środki trwałe	104.869,00

Zapasy:

Produkcja w toku (książki)	4.428,90
Produkty gotowe	297.039,92

Należności krótkoterminowe obejmują:

Należności od pozostałych jednostek	21.704,38
Należności z tytułu podatków	1.309,49

Inwestycje krótkoterminowe obejmują:

Środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych i w kasie	55.878,98
Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe (ubezpieczenie mienia)	4.347,00

PasywaKapitał własny składa się z:

Fundusz statutowy	857.561,14
Wynik finansowe za rok obrotowy	42.753,32

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania obejmują:

Zobowiązania z tytułu pożyczek	421.000,00
Zobowiązania z tytułu dostaw	35.755,08
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń społ. i podatków	3.124,84
Niewypłacone wynagrodzenia UZ i UD	0,00
Pozostałe zobowiązania	57,91
Rozliczenia międzyokresowe przychodów	4.858.471,53

5) *informacje o strukturze zrealizowanych przychodów ze wskazaniem źródeł*

Przychody działalności statutowej nieodpłatnej 598.790,84

udział procentowy – 81,72%

Wpłaty 1% podatku	9.230,90
Darowizny pieniężne	254.355,17
Dotacje i środki instytucji publicznych na realizowane projekty	335.204,77

Przychody działalności statutowej odpłatnej 133.971,12

udział procentowy – 18,28%

Działalność wydawnicza	61.778,23
Bilety na wystawę	15.571,73
Warsztaty Pogranicza	56.621,16

Razem przychody działalności statutowej 732.761,96	100,00%
Pozostałe przychody finansowe:	17.518,12
Pozostałe przychody operacyjne:	332.306,91

Suma przychodów 1.082.586,99

6) *informacje o strukturze kosztów***Struktura poniesionych kosztów**

Koszty zadań statutowych nieodpłatnych	613.146,02	58,97%
Koszty zadań statutowych odpłatnych	133.971,12	12,88%
Koszty finansowe	55.208,15	5,31%
Pozostałe koszty operacyjne	237.508,38	22,84%
Suma kosztów	1.039.833,67	100,00%

W 2016 roku sposób przyporządkowanie ogólnych kosztów administracyjnych, który uwzględnia podział procentowy kosztów przypisanych do poszczególnych rodzajów działalności przedstawiał się następująco:

- koszty działalności odpłatnej – 13% (na podstawie proporcji przychodów z działalności odpłatnej z roku poprzedniego),
- koszty działalności nieodpłatnej – 87% .

7) inne informacje o istotnym wpływie na sytuację finansową organizacji

Fundacja w 2011 r. zakończyła inwestycje w ramach projektu PL0346 „Międzykulturowego Centrum Dialogu w Krasnogrudzie” dotowanego z Funduszy Norweskich i EOG, Promesy MKiDN oraz środków własnych. W związku z tą inwestycją Fundacja w 2010 r. zaciągnęła krótkoterminową pożyczkę w wysokości 600.000,00 zł na finansowanie części wkładu własnego, którą zwiększono aneksem w 2011 do 700.000,00 zł i przekształcono w długoterminową. W lutym 2016 roku został podpisany kolejny Aneks wydłużający termin spłaty pożyczki do stycznia 2020 roku. Na dzień 31.12.2016 zadłużenie z tytułu pożyczki wynosiło 381.000 zł.